

Andrej Dular⁺

**GEOGRAFIJA IN ETNOLOGIJA NA MLADINSKIH
RAZISKOVALNIH TABORIH V BELI KRAJINI**

Želja po čim večjem spoznavanju in uveljavljanju humanističnih in družboslovnih znanstvenih disciplin med mladimi je privedla do organiziranja posebnih oblik mladinskega raziskovalnega dela - do mladinskih raziskovalnih taborov.

Njihov namen je seznaniti zainteresirane učence višjih razredov osnovnih šol in dijake s posamičnimi strokami, predmetom in metodami raziskav kakor tudi s cilji strokovnega prizadevanja, to je z njihovo uporabnostjo.

Pri tem gre zlasti za praktično terensko in kabinetno delo, ki ga dijaki opravljajo pod vodstvom mentorjev, temelječe na sodobnih metodoloških in metodičnih principih, pa tudi na novih pogledih na predmet raziskovanja.

Tabori, ki jih po raznih krajih Slovenije že vrsto let organizira Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije, so tudi v Beli krajini postali stalna oblika mladinskega počitniškega dela. Med letoma 1979 in 1985 se je zvrstilo kar šest taborov, in sicer v Vinici (1979, 1980), Semiču (1981, 1982), Suhorju pri Metliki (1984) in Podzemlju pri Metliki (1985). Med strokami, ki so bile zastopane na teh taborih, sta bili tudi geografija in etnologija.

Na vseh belokranjskih taborih z izjemo etnološkega tabora v Podzemlju je bilo delo geografov usmerjeno v razkrivanje

---

⁺ Dipl.etn., etn.ž. kustos, Beolkranski muzej, 68330 Metlika, Trg svobode 4.

oziroma prikazovanje regionalno-geografskih značilnosti krajevni skupnosti Vinica, Semič in Suhor z vidika bodočega prostorskega načrtovanja in razvoja.

Pri tem jih je vodila misel, da je potrebno za načrtovanje določiti tiste dejavnike, ki v neki zaključeni geografski in tudi upravni enoti vplivajo na razvojne možnosti, jih spreminjajo ter jim tudi določajo meje.

Pozornost je bila tako usmerjena v razkrivanje in analizo pokrajinskih značilnosti in naravnih virov. Ob tem je šlo za določitev pokrajinskih tipov z vidika geomorfoloških, klimatskih, hidrografskih posebnosti, saj te določajo specifične, prevladujoče gospodarske oblike (poljedelstvo, živinoreja, vinogradništvo, gozdarstvo, izkoriščanje naravnih virov - peskokopi, obrt, mlinarstvo, turistična dejavnost, itd.).

Med pomembne dejavnike razvoja so geografi uvrstili tudi oskrbo s pitno vodo, centralnost in infrastrukturno opremljenost naselij, sestavo prebivalstva in zaposlovanje prebivalcev v neagrarnih dejavnostih.

Zanimala jih je zlasti demografska podoba; število in koncentracija prebivalcev v posamičnih vaseh oziroma predelih krajevne skupnosti, starostna in spolna sestava, "da bi na podlagi teh rezultatov skušali napovedati bodoči razvoj in ga tudi ustrezno usmeriti" (Dovč, Gabrovec, Plut; Semič, 39). Socialna in poklicna podoba jih je zanimala toliko, kolikor je vplivala na oblikovanje kulturne pokrajine, kajti "upadanje števila kmečkega prebivalstva v vseh naseljih krajevne skupnosti Semič (na račun zaposlovanja v industriji) bi že pomenilo povečano opuščanje obdelave zemlje" (Dovč, Gabrovec, Plut; Semič, 40). "Kmetje niso pomembni le kot pridelovalci hrane, ampak tudi kot vzdrževalci kulturne pokrajine" (Dovč, Gabrovec, Plut; Semič, 40).

Ugotovili so, da je tudi zaposlovanje izven kmetijskih dejavnosti, posebno v industriji, zelo pomembno v krajevnem in regionalnem razvoju. Industrija je znatno pripomogla, da se je izseljevanje iz Bele krajine občutno zmanjšalo.

Zaposlovanje v industriji je ob pomanjkanju delovne sile v okolici industrijskega obrata nujno povzročalo urejanje in posodabljanje prometnih poti in prevoza. Prav tako je pospešilo selitve znotraj in zunaj upravnih in regionalnih meja.

V krajih z industrijo je prišlo do opaznih sprememb, kar se je pokazalo v boljši infrastrukturni opremljenosti naselja (centralna funkcija), se pravi v njenem zunanjem, miljejskem videzu, kakor tudi v krajevni demografski podobi. Močan priliv prebivalstva iz okoliških vasi, znaten upad čistih kmetov in pojav polkmetov in industrijskih delavcev, so osnovne razvojne značilnosti.

Poleg tega so geografi opozarjali tudi na posledice stihijskega in neplaniranega razvoja, tako na opuščanje in zaraščanje obdelovalnih površin.

Etnologi so se usmerili v razkrivanje tradicionalnih oblik materialne, socialne in duhovne kulture, na posamičnih primerih pa so prepoznavali "spremembe, nastale pod vplivom splošnega družbenega razvoja in napredka" (Brancelj; Vinica, 38). Na manjših območjih so raziskovali tiste procese in pojave, ki so bili najbolj razširjeni in najbolj vsakdanji.

Tako so raziskovali ženitovanjske šege in navade v različnih socialnih, poklicnih in narodnostnih okoljih in ob tem opazili vpliv industrije (zaposlovanja) in višje osebne življenjske ravni na odmiranje šeg in spreminjanje navad, kakor tudi vpliv na družinsko sorodstveno povezanost in na samo

življenje v družini (Hudelja; Vinica, 44). Narodnostna razmerja in povezave prebivalcev na obeh bregovih Kolpe in v viniški okolici so razpoznavali v gospodarskem povezovanju na področju trgovine, obrti, prometa in ob zaposlovanju v industriji (Dular, Mravlje; Vinica, 41, Hudelja; Vinica, 44, Sulič; Vinica, 47). Izselenstvo jih je zanimalo predvsem z vidika moralnih norm in vrednot, noše in jezika (Dražumerič; Sulič; Vinica, 51), ljudsko zdravilstvo pa z vidika ohranjanja in spreminjanja tradicionalnih kulturnih sestavin (Jurekovič; Vinica, 50).

Poleg omenjenih tem so se etnologi lotili tudi raziskovanja vinogradništva, najpomembnejše agrarne gospodarske dejavnosti v Semiču in okoliških vaseh. Zanimala jih je predvsem delovna sila, prodaja vina in zaslužek, pojav vikendarstva v vinorodnih predelih, ohranjanje oblik in funkcija gospodarskih objektov (zidanic) v kulturni pokrajini (Sulič, Dular; Semič, 61).

V krajevni skupnosti Suhor je bilo kot regionalna posebnost obravnavano izkoriščanje peskokopov, zlasti pomen peskokopov v vaški skupnosti in v okviru družine (Dular; Suhor, 38). Razen tega so etnologi v krajih okrog Suhorja razkrivali novosti, ki so nastale po drugi svetovni vojni pod vplivom industrializacije, in sicer v kmečkih gospodinjstvih, obrtniško-rokodelski dejavnosti, stavbarstvu.

Naj strnem ta pregled geografskih in etnoloških mladinskih prizadevanj na mladinskih raziskovalnih taborih v Beli krajini z naslednjim.

Za povojno Belo krajino sta vse od 50-tih let značilni močna deagrarizacija in industrializacija. To so vseskozi potrjevali tudi geografi in etnologi, seveda vsak s svojega zornega kota.

Geografi so se z vidika bodočega načrtovanja in prostorskega razvoja zanimali predvsem za vzroke in posledice, ki spreminjajo pokrajino. Tako sta se jim na primer industrializacija in zaposlovanje v neagrarnih dejavnostih pokazala kot gibalo populacijskih, socialnih in poklicnih sprememb, ki so vplivale na manjše izseljevanje, večje selitvene tokove, nove obdelovalne načine zemlje, na ekološke probleme.

Etnološka projekcija deagrarizacije in industrializacije je težila predvsem k spoznavanju vzrokov in posledic na ravneh človekove materialne, socialne in kulturne podobe, posredno torej načina življenja v posamičnih socialnih, poklicnih in narodnostnih skupinah prebivalstva.

V i r i

Mladinska raziskovalna tabora Vinica 79 in 80. Izdal republiški koordinacijski odbor gibanja Znanost mladini. Ljubljana, 1982.

Mladinska raziskovalna tabora Semič 81 in 82. Izdal republiški koordinacijski odbor gibanja Znanost mladini. Ljubljana, 1983.

Mladinski raziskovalni tabor Bela krajina 84. Suhor pri Metliki. Izdal republiški koordinacijski odbor gibanja Znanost mladini. Ljubljana 1985.